

KOMMUNREVISIONEN
ÖSTERSUND

REVISIONSRAPPORT

GRANSKNING AV Rutiner för placeringar i familje- hem och HVB-hem

SAMMANFATTNING

På uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Östersunds kommun har revisionskontoret genomfört en granskning avseende rutiner för placeringar i familjehem och HVB-hem. Granskningens syfte har varit att bedöma om social- och arbetsmarknadsnämnden har ändamålsenliga arbetsformer och rutiner för att säkerställa god vård i HVB-hem och familjehem som nyttjas för placeringar av barn och unga.

Vår sammanfattande bedömning är att social- och arbetsmarknadsnämnden i huvudsak har ändamålsenliga arbetsformer och rutiner för att säkerställa god vård i HVB-hem och familjehem som nyttjas för placering av barn och unga. Brister har dock identifierats gällande arbetet med att systematiskt följa upp och utveckla verksamhetens kvalitet. Vissa brister framkommer även gällande uppföljning av pågående placeringar.

Av granskningen framkommer bland annat att de rutiner som behövs i arbetet vid placering av barn och unga finns. Det pågår också ett arbete med att uppdatera samtliga rutiner, ett arbete som är i sitt slutskede.

I huvudsak finns en organisation för upphandling av HVB-hem samt för rekrytering av familjehem. Nämnden har arbetssätt för att säkra verksamheternas kvalitet inför placering i HVB-hem, men det utesluter inte att det ändå kan finnas brister som inte upptäcks vid dessa kontroller.

Vad gäller att tillhandahålla en god vård så har vårdplaner och genomförandeplaner i huvudsak upprättats i enlighet med gällande lagkrav. Vårdplaner och genomförandeplaner kan dock utvecklas och bli mer specifika för att ge ett bättre stöd i arbetet och det pågår ett utvecklingsarbete kring detta inom förvaltningen.

Vidare visar granskningen att personliga besök inte genomförs i den utsträckning som uttrycks vara ambitionen vid intervjuer. Det finns inte några tydliga skriftliga riktlinjer för hur ofta besök ska genomföras och det framgår inte av genomförandeplanerna hur många besök som bedöms vara lämpliga. Det framgår inte heller alltid på ett tydligt sätt av dokumentationen att de uppföljningar som genomförts har utgått från genomförandeplaner och angivna mål.

Granskningen visar också att arbetet med att systematiskt och fortlöpande utveckla och säkra kvaliteten i verksamheten kan förbättras.

Vi rekommenderar social- och arbetsmarknadsnämnden att:

- *Kartlägga och analysera behovet av familjehem och HVB för placeringar av barn och unga på lång sikt.*
- *Fortsätta utveckla arbetet med vårdplaner och genomförandeplaner.*
- *Säkerställa att personliga besök/kontakter genomförs i tillräcklig utsträckning.*
- *Säkerställa att uppföljningarna genomförs utifrån genomförandeplanerna och angivna mål.*
- *Utveckla arbetet med att systematiskt och fortlöpande utveckla och säkra kvaliteten i verksamheten.*

Innehållsförteckning

SAMMANFATTNING.....	2
1 INLEDNING	4
1.1 BAKGRUND TILL UPPDRAGET	4
1.2 SYFTE OCH REVISIONSFRÅGOR	4
1.3 AVGRÄNSNING	4
1.4 REVISIONSKRITERIER	4
1.5 ANSVARIG STYRELSE/NÄMND.....	5
1.6 METOD	5
2 RESULTAT AV GRANSKNINGEN	6
2.1 BAKGRUNDSBESKRIVNING	6
2.1.1 Kostnadsutvecklingen i landet	6
2.1.2 Placeringar och kostnader i kommunen.....	6
2.1.3 Organisation och ansvarsfördelning	7
2.2 RIKTLINJER OCH RUTINER.....	8
2.2.1 Rutiner på Insidan och i Canea	8
2.2.2 Barns behov i centrum (BBIC)	8
2.3 UPPHANDLING OCH REKRYTERING.....	9
2.3.1 Brist på familjehem i kommunen och nationellt.....	9
2.3.2 Behålla och rekrytera familjehem	9
2.3.3 Konsulentstödda familjehem	10
2.3.4 Familjehemsutredning	10
2.3.5 God tillgång till HVB-hem	10
2.3.6 Placeringsamordnarens roll.....	11
2.3.7 Säkerhetsplanering enligt Signs of Safety	11
2.3.8 Behovet på kort och lång sikt	11
2.4 SÄKERSTÄLLA GOD VÅRD.....	13
2.4.1 Utbildning av familjehem.....	13
2.4.2 Genomgångar av ärenden.....	13
2.4.3 Arbetet med vårdplaner.....	14
2.4.4 Arbetet med genomförandeplaner	14
2.4.5 Utvecklingsarbete kring vårdplaner och genomförandeplaner	15
2.4.6 Överlämningar mellan enheterna och mellan socialsekreterare	15
2.5 UPPFÖLJNING AV PÅGÅENDE PLACERINGAR.....	16
2.5.1 Uppföljning av placering	16
2.5.2 Enskilda samtal med den placerade	17
2.5.3 Dokumentation av uppföljning	17
2.5.4 Övervägande och omprövning.....	17
2.5.5 Överflyttning av vårdnaden till familjehem	17
2.6 UPPFÖLJNING OCH ÅTERRAPPORTERING	18
2.6.1 Översyn av kvalitetsledningssystemet.....	18
2.6.2 Systematisk uppföljning på aggregerad nivå.....	19
2.6.3 Arbetet med egenkontroll	19
2.7 SAMLAD BEDÖMNING OCH REKOMMENDATIONER	20
2.7.1 Svar på revisionsfrågorna	20

1 INLEDNING

1.1 BAKGRUND TILL UPPDRAGET

Kommunens social- och arbetsmarknadsnämnd har ansvar för att barn eller unga som är placerade i familjehem eller HVB-hem får det stöd och den hjälp som den behöver under placeringstiden. IVO har 2020 konstaterat brister inom den sociala barn- och ungdomsvården som innebär att barn och unga riskerar att inte få sina behov av stöd, skydd och hjälp utredda och tillgodosedda. Brister som i värsta fall kan bidra till att barn skadas eller till och med avlider.

Under 2023 har det skett ett antal omplaceringar i Östersunds kommun på grund av att familjehem och HVB-hem inte klarat av uppdraget. Sammanbrotten uppges vara negativa för barnens utveckling.

Mot bakgrund av detta behöver nämnden ha goda rutiner vid upphandling och placering för att säkerställa att barn och unga får god vård. Nämndens uppföljning av att placeringar fått avsedda effekter behöver också vara god.

Kommunens revisorer har i sin riskanalys bedömt att det kan finnas risker att barn och unga inte får den hjälp de behöver, samt att kommunen drabbas av höga kostnader, om nämnden inte har bra rutiner vid upphandling och placering.

Granskningen ingår i den fastställda revisionsplanen för 2024.

1.2 SYFTE OCH REVISIONSFRÅGOR

Granskningens syfte är att bedöma om social- och arbetsmarknadsnämnden har ändamålsenliga arbetsformer och rutiner för att säkerställa god vård i HVB-hem och familjehem som nyttjas för placering av barn och unga.

Granskningen ska besvara följande revisionsfrågor:

- Finns ändamålsenliga riktlinjer och rutiner för placering av barn och unga?
- Finns en organisation för upphandling av HVB-hem samt för rekrytering av familjehem?
- Finns det rutiner för att säkerställa att de HVB-hem och de familjehem som anlitas tillhandahåller en god vård?
- Finns det rutiner och arbetssätt för att följa upp och kontrollera att pågående placeringar svarar mot individens behov? Vidtas åtgärder vid avvikelser?
- Genomförs en systematisk uppföljning samt återrapportering på aggregerad nivå? Bedrivs ett förbättringsarbete utifrån den uppföljning som görs?

1.3 AVGRÄNSNING

Granskningen är avgränsad till 2024. Granskningen avser endast placeringar av barn och unga inom socialtjänstens ansvarsområde.

1.4 REVISIONSKRITERIER

Vår bedömning har utgått från:

- Kommunallagen (2017:725)
- Socialtjänstlagen (2001:453)

- Föräldrabalk (1949:381)
- Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om socialnämndens ansvar för barn och unga i familjehem, jourhem, stödboende och hem för vård och boende (SOSFS 2012:11)
- Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete (SOSFS 2011:9)

1.5 ANSVARIG STYRELSE/NÄMND

Ansvarig nämnd är social- och arbetsmarknadsnämnden.

1.6 METOD

Granskningen utförs genom inhämtning och granskning av relevanta dokument, granskning av akter samt intervjuer med berörda tjänstepersoner och politiker. Följande funktioner har intervjuats:

- Ordförande Social- och arbetsmarknadsnämnden
- Sektorchef, Sektor barn och vuxna
- Enhetschef, enheten för placerade barn
- Enhetschef, enheten för barn och familj
- Enhetschef, Familjehemscentrum Jämtlands län
- Familjehemssekreterare vid enheten för placerade barn
- Två socialsekreterare vid enheten för placerade barn
- Två socialsekreterare vid enheten för barn och familj

Övriga kontakter:

- Placeringssamordnare

I granskningen av akter har totalt 10 placeringar, 7 placeringar i familjehem och 3 placeringar i HVB-hem granskats. Akterna har valts ut slumpmässigt bland tio olika socialsekreterare. För socialsekreterare ett har ärende ett valts ut, för socialsekreterare två ärende två, för socialsekreterare tre ärende tre och så vidare. Placeringar som varat för kort tid har valts bort till förmån för nästa ärende på grund av att uppföljning inte hunnit ske. Granskningen av akter har utgått från en i förhand uppställd checklista som upprättats utifrån gällande lagstiftning och föreskrifter.

Berörda uppgiftslämnare och verksamhetsansvariga har givits möjlighet att faktagranska lämnade uppgifter som finns med i revisionsrapporten. Kvalitetssäkring av att rapporten håller erforderlig kvalitet och standard utifrån Skyrevs rekommendationer har genomförts i enlighet med revisionskontorets rutiner.

2 RESULTAT AV GRANSKNINGEN

2.1 BAKGRUNDSBESKRIVNING

Barn har rätt till omvårdnad, trygghet och god fostran, och i första hand är det vårdnadshavaren som ansvarar för att barnet får detta.¹ Utgångspunkten är att barn ska bo tillsammans med sina föräldrar, men om barnets behov motiverar det kan socialtjänsten bistå med att placera barn utanför det egna hemmet. Placering i familjehem är den vanligaste placeringsformen. År 2021 var 18 700 barn och unga placerade i familjehem i Sverige medan motsvarande siffra för HVB-hem var 6000 barn och unga.²

En placering utanför det egna hemmet är ett stort ingrepp i det enskilda barnets eller den unges liv och får också stora konsekvenser för den övriga familjen. Det är ett betydande ansvar som samhället därmed tar på sig i rollen som "ställföreträdande förälder". Vården i familjehem eller hem för vård och boende (HVB) ska vara trygg och säker. Trygghet innebär bland annat att få leva i ett stabilt förhållande och att ha någon att lita på. Säker vård innefattar åtgärder av många olika slag. Säkerhetsarbete avser bland annat åtgärder för att motverka övergrepp och allvarliga försummelse, system och rutiner för uppföljning, samverkan kring säkerhet och trygghet och att socialtjänstens arbete ska vara rättssäkert.³

2.1.1 Kostnadsutvecklingen i landet

Kommunernas kostnader för socialtjänstens individ- och familjeomsorg ökade år 2021 med 0,4 procent, jämfört med föregående år, till 53,8 miljarder kronor. Den största andelen, 48 procent, av kommunernas kostnader för individ- och familjeomsorg utgörs av insatser för barn och unga. Dessa insatser kostade 25,6 miljarder kronor år 2021. Kostnader för insatser för barn och unga har ökat med 13 procent, vilket motsvarar 3 miljarder kronor, från 2017 till 2021, och har varit drivande för den totala kostnadsutvecklingen för individ- och familjeomsorgen. Det är framför allt ökade kostnader för familjehemsvård, institutionsvård och hem för vård och boende (HVB) som ligger bakom den totala kostnadsökningen för insatser till barn och unga.⁴

Antalet barn och unga som någon gång under året fått en heldygnsinnsats var enligt Socialstyrelsens statistik färre år 2021 än året innan. Kommunernas kostnader för dessa insatser ökade dock under samma period. En tänkbar förklaring till kostnadsökningarna kan vara dyrare placeringar. Färre placerade barn säger dock inget om antalet dygn per placering, vilket också påverkar kostnaderna.⁵

2.1.2 Placeringar och kostnader i kommunen

Tabellen nedan visar att antalet barn som har varit placerade på HVB eller familjehem någon gång under året är högre i Östersund jämfört med i lika stora kommuner och riket (12,5 jämfört med 9,7 respektive 10,0). Det är framför allt antalet barn som har varit placerade på HVB någon gång under året som sticker ut gentemot jämförelseobjekten. Antalet barn som har varit placerade i familjehem är inte längre högre i Östersund vid jämförelse med lika stora kommuner och riket. Nettokostnaden för barn och ungdomsvård är också högre i Östersunds kommun per invånare jämfört med lika stora kommuner och riket. Den procentuella nettokostnadsökningen har ungefär varit i nivå med jämförelseobjektens nettokostnadsökning de senaste två åren.

---

¹ 6 kap. 1 och 2 §§ föräldrabalken (FB)

² Socialstyrelsen 2023(a), Individ och familjeomsorg – Lägesrapport 2023.

³ Socialstyrelsen 2023(b), Placerade barn och unga – Handbok för socialtjänsten.

⁴ Socialstyrelsen 2023(a), Individ och familjeomsorg – Lägesrapport 2023.

⁵ Socialstyrelsen 2023(a), Individ och familjeomsorg – Lägesrapport 2023.

Nyckeltal	Jämförelseobjekt	2020	2021	2022	2023
Antal barn och unga som har varit placerade på HVB eller familjehem någon gång under året, antal/1000 inv	Östersund	14,1	14,6	14,3	12,5
	Kommuner med 50 000 – 99 999 invånare	10,8	10,1	9,8	9,7
	Riket	10,3	10,0	9,9	10,0
Antal barn och unga som har varit placerade på HVB någon gång under året, antal/1000 inv	Östersund	7,2	7,1	6,3	5,1
	Kommuner med 50 000 – 99 999 invånare	3,3	2,8	2,7	2,5
	Riket	3,0	2,7	2,6	2,6
Barn och unga som har varit placerade på familjehem någon gång under året, antal/1000 inv	Östersund	6,8	7,5	8,0	7,4
	Kommuner med 50 000 – 99 999 invånare	7,4	7,3	7,1	7,2
	Riket	7,2	7,3	7,3	7,4
Nettokostnad barn och ungdomsvård, kr/inv	Östersund	2 733	2 641	2 802	3 114
	Kommuner med 50 000 – 99 999 invånare	2 119	2 164	2 250	2 523
	Riket	2 186	2 303	2 430	2 715

Källa: KOLADA, Rådet för främjande av kommunala analyser.

2.1.3 Organisation och ansvarsfördelning

Placeringar av barn och unga utreds och följs upp av Sektor Barn- och vuxna inom Social- och arbetsmarknadsförvaltningen. Sektorn består av bland annat Enheten för barn och familj samt enheten för placerade barn. Enheten för barn och familj ansvarar för att utreda, tillsätta och följa upp stödinsatser för barn och ungdomar mellan 0-18 år. Stödinsats kan ske med stöd av Socialtjänstlagen (SoL) och Lagen om vård av unga (LVU). En stödinsats kan vara en placering utanför det egna hemmet för kortare eller längre tid men kan också vara en annan insats.

Enheten för placerade barn övertar alla långvariga placeringar utanför det egna hemmet från enheten för barn och familj efter utredning. Enheten ansvarar bland annat för att följa upp placerade barn och ungas situation utifrån gällande lagstiftning. Enheten utreder också ytterligare vårdbehov och tillsätter stödinsatser samt ger stöd och handledning till familjehem. På enheten finns både socialsekreterare och familjehemssekreterare. Socialsekreteraren ansvarar för att följa upp det placerade barnet eller ungdomen medan familjehemssekreteraren ansvarar för att ge stöd och handledning till familjehemmet.

Genom Familjehemscentrum (FHC) Jämtlands län samarbetar Östersunds kommun med ytterligare sex kommuner i länet gällande rekrytering av familjehem. Utöver rekrytering utreder och utbildar FHC blivande familjehem. De föreslår också vilka familjehem som kan vara lämpliga för olika placeringars behov samt tillhandahåller ett antal jourhem för barn som behöver placeras akut.

2.2 RIKTLINJER OCH RUTINER

Revisionsfråga: Finns ändamålsenliga riktlinjer och rutiner för placering av barn och unga?

Revisionskriterier

Den som bedriver socialtjänst ska, enligt 4 kap. 2 § SOSFS 2011:9, identifiera, beskriva och fastställa de processer och rutiner som behövs för att säkra verksamhetens kvalitet. Vidare ska socialnämnden fastställa rutiner som säkerställer att en utredning inleds i enlighet med 11 kap. 1 § socialtjänstlagen när ett barn eller en ung person som är placerad i familjehem eller hem för vård eller boende kan behöva ytterligare insatser eller behöver omplaceras.

Socialnämnden ska också, enligt 3 kap 3 § socialtjänstlagen, se till att det finns rutiner för att förebygga, upptäcka och åtgärda risker och missförhållanden inom socialtjänstens verksamhet rörande barn och unga.

2.2.1 Rutiner på Insidan och i Canea

Enheterna arbetar, enligt intervjuer, utifrån lagstiftning, BBIC (Barns behov i centrum) och upprättade riktlinjer och rutiner. Det pågår ett arbete för att lägga in samtliga rutiner i systemet Canea med länkar till intranätet "Insidan". I arbetet har ingått att uppdatera och revidera rutinerna. Enligt intervjuer är arbetet i sitt slutskede och flera av rutinerna är nyligen uppdaterade. Medarbetare upplever att de rutiner som behövs i arbetet finns samt att det är enkelt att hitta rutinerna. Vid intervjuer framhålls att medarbetare är uppmunttrade till att uppmärksamma chef på eventuella rutiner som behöver uppdateras. Vi har tagit del av ett flertal rutiner som finns på Insidan och/eller i Canea (Se bilaga 1).

2.2.2 Barns behov i centrum (BBIC)

Vid utredning av barn och unga, som kan leda till placering utanför det egna hemmet, används BBIC. BBIC innehåller praktiska stöd för olika moment i socialtjänstens arbete. Stöden består bland annat av olika typer av frågor som hjälper handläggaren att arbeta utifrån BBIC. BBIC ger även stöd för hur dokumentationen ska utformas.⁶

Inom enheterna barn och familj samt placerade barn finns, enligt intervjuer, utbildare inom BBIC. Alla nyanställda får dessutom en handbok i BBIC samt utbildning i hur dokumentation enligt BBIC sker.

Bedömning

Vi bedömer att det finns ändamålsenliga riktlinjer och rutiner för placering av barn och unga.

⁶ Socialstyrelsen 2018, Barns behov i Centrum BBIC, [Barns behov i centrum, BBIC - Socialstyrelsen](#) [2024-09-27].

2.3 UPPHANDLING OCH REKRYTERING

Revisionsfråga: Finns en organisation för upphandling av HVB-hem samt för rekrytering av familjehem?

Revisionskriterier

Varje kommun ansvarar för att det finns tillgång till familjehem, hem för vård eller boende och stödboende, enligt 6 kap. 2 § socialtjänstlagen. När det gäller institutionsvård innebär ansvaret att varje kommun ska ha tillgång till institutioner av sådan art och sådant antal att den enskildes behov av vård inom socialtjänsten kan tillgodoses på ett ändamålsenligt sätt.⁷

Socialnämnden ska också kartlägga och analysera behovet av familjehem, stödboenden och hem för vård eller boende för placeringar av barn och unga på kort och lång sikt, enligt 3 kap 1 § SOSFS 2012:11. Nämnden ska vidare, med kartläggningen och analysen som utgångspunkt, planera för och vidta de åtgärder som krävs för att säkerställa tillgången till hem och stödboenden som kan erbjuda vård som är trygg, säker, ändamålsenlig och präglad av kontinuitet.

2.3.1 Brist på familjehem i kommunen och nationellt

Det finns en nationell brist på familjehem. Till följd av den bristen har Socialstyrelsen fått i uppdrag av regeringen att under 2024 och 2025 initiera och samordna informationsinsatser riktade till allmänheten. Vid intervjuer med förvaltningen framkommer att det finns en brist på familjehem också inom kommunen. Bristen uppges vara så pass stor att det inte alltid går att hitta en perfekt matchning mellan barn och familjehem.

Kommunen ingår sedan 2015 i ett samarbete med flera av kommunerna i länet genom Familjehemscentrum Jämtlands län (FHC). Syftet med den gemensamma verksamheten för rekrytering, utredning och utbildning av familjehem är att säkra tillgången till familjehem för barn och ungdomar. Målen med FHC är bland annat att ingående kommuner har tillräckligt antal familjehem anpassade efter barnens behov, tillräckligt antal familjehem i närheten av barnens nätverk, att familjehemmen känner sig trygga i sitt uppdrag och har kompetens som är anpassat efter den/de placerade samt att familjehemsutredningarna håller hög kvalitet och genomförs tidseffektivt.⁸

2.3.2 Behålla och rekrytera familjehem

För att rekrytera familjehem arbetar FHC bland annat fortlöpande med att ta fram rekryteringsmaterial och rekryteringskampanjer, deltar på olika evenemang samt erbjuder digitala informationsträffar för de som är intresserade av att bli familjehem.

Av intervjuer inom både förvaltningen och FHC framgår att kommunen placerar en stor andel barn och unga i nätverkshem⁹. Det är socialsekreterarna som ansvarar för att undersöka nätverket för att i första hand placera i ett eventuellt nätverkshem.

Av intervju framgår också att det är viktigt att familjehem får en positiv bild av uppdraget för att kunna behålla befintliga familjehem och för att kunna rekrytera nya familjehem. Kommunen erbjuder bland annat familjehemmen stöd genom familjehemssekreterarna. Samtidigt framhålls att det är en risk att familjehemmen får för lite stöd för att vilja bli familjehem på nytt. Det pågår ett tjänstedesignprojekt som, genom bland annat intervjuer, undersöker vad familjehemmen är i behov av för stöd från socialtjänsten.

⁷ Socialstyrelsen 2023(b). Placerade barn och unga – Handbok för socialtjänsten.

⁸ Riktlinje för samverkan och ansvarsfördelning mellan familjehemscentrum och kommunerna Bräcke, Härjedalen, Krokom, Ragunda, Strömsund, Åre och Östersund.

⁹ En familj i ett barns släkt eller nätverk som barnet har förtroende för. Ett nätverkshem fungerar likt ett familjehem gällande utredning, ersättning och stöd.

FHC ansvarar också för att initiera och delta i ett avslutningssamtal med familjehemmet och den placerande kommunen inför avslut av en placering. Där undersöks om familjehemmet kan tänka sig att bli familjehem på nytt.

I arbetet för att behålla och rekrytera familjehem har också en gemensam miniminivå inom länet avseende stöd till familjehem nyligen tagits fram.¹⁰ Där framgår bland annat att det alltid ska finnas två handläggare i en pågående placering vilket Östersund redan har genom socialsekreteraren och familjehemssekreteraren.

2.3.3 Konsulentstödda familjehem

Ett av målen för FHC är att placeringar i konsulentstödda (konsultstödda) familjehem och HVB-hem undviks till följd av fler placeringar i kommunala familjehem. Det framgår också av intervjuer med förvaltningen att placeringar i första hand ska ske i kommunala familjehem. Finns inte tillgång till kommunalt familjehem är det sökande kommun som ska avgöra om FHC ska gå vidare och söka efter konsulentstödda familjehem. Anledningar till att nämnden i första hand vill placera i kommunala familjehem är dels utifrån närhetsprincipen och dels utifrån att det ofta är mindre kostsamt.

Det framgår av intervjuer att det önskade läget är att placeringar i konsulentstödda familjehem görs i de fall placeringarnas behov kräver det. Vidare framgår att det både kan vara behovet eller tillgången till kommunala familjehem som avgör när en placering sker i ett konsulentstött familjehem.

2.3.4 Familjehemsutredning

En utredning av ett tilltänkt familjehem har två syften. Att utreda hemmets allmänna förutsättningar att erbjuda barn och unga vård som är trygg, säker, ändamålsenlig och präglad av kontinuitet samt att bedöma om hemmet har förutsättningar att tillgodose barnets specifika behov.

Socialnämndens utredning av ett tilltänkt familjehem ska, enligt SOSFS 2012:11, omfatta intervjuer, hembesök och referenstagning. Om utredningen avser två tilltänkta familjehemsföräldrar, ska dessa intervjuas både var för sig och tillsammans. Uppgifter ur polismyndighetens belastnings- och misstankeregister ska också hämtas in.

Vid granskning av ett urval av akter kontrollerades om familjehemsutredningen var dokumenterad samt innehöll uppgifter om intervjuer, hembesök, referenstagning och registeruppgifter. Samtliga granskade akter innehöll dessa uppgifter.

2.3.5 God tillgång till HVB-hem

Social- och arbetsmarknadsnämnden avropar i första hand hem för vård och boende (HVB) från Adda:s ramavtal. Adda är ett företag inom SKR som löpande följer upp om HVB-hemmen uppfyller de krav som ställs i ramavtalet. De följer upp genom årliga kvalitetsenkäter, dialog med verksamheterna och besök. De genomför också löpande kontroller för att säkerställa att verksamheterna är ekonomiskt stabila. Det finns lagstadgade begränsningar i vilken typ av uppföljning Adda kan göra vilket innebär en begränsad insyn om kvaliteten brister på individnivå. De har till exempel inte rätt att prata med de individer som är placerade på HVB-hemmen, samla in personlig information eller observera verksamheten i vardaglig miljö. Däremot kan de säkerställa att de anställda har den kompetens som efterfrågas och att verksamheterna har rutiner och därmed förutsättningar för att erbjuda en trygg och säker vård.

---

¹⁰ Gemensam miniminivå avseende stöd till familjehem i länssamverkan Familjehemscentrum Jämtlands län (2024).

Leverantör har också, enligt intervju, vid enstaka tillfällen anlåtats via direktupphandling när det inte funnits någon inom avtal. Då ansvarar placeringssamordnaren, enligt upprättad rutin¹¹, för utredning av hemmet.

Tillgången till HVB-hem uppges generellt vara tillräcklig. Det uppges dock finnas en viss brist på platser på små enheter för barn 12-15 år med problematik som innebär att det inte fungerar bra att placera på HVB-hem tillsammans med många andra barn/ungdomar.

Ett problem som framhålls vid intervjuer är att det inte finns HVB-hem i närområdet vilket bland annat kan innebära byte av skola. I samband med placeringar i närhet till större städer framhålls också risken att de placerade får en ökad problematik i och med påverkan från övriga placerade. Nämnden planerar bygga ett HVB-hem tillsammans med vård- och omsorgsnämnden för ungdomar med svåra NPF-diagnoser. Antalet platser planeras bli cirka fyra. Placeringssamordnaren påtalar också behovet av liknande platser vid kontakt med HVB-hemmen.

2.3.6 Placeringssamordnarens roll

Placeringssamordnaren som arbetar inom förvaltningen ansvarar för att samordna placeringar på HVB. Det innebär bland annat att utifrån behov hitta lämpligt behandlingshem för den som ska placeras. Inför placering kontrolleras bland annat IVO:s tillsynsbeslut. Är det tilltänkta HVB-hemmet inte känt sedan tidigare sker även referenstagnation bland tidigare placerande kommuner. Enligt intervju har ofta handläggarna bra kännedom om olika HVB-hem. Om socialsekreterarna är missnöjda med en utförare ska informationen, enligt rutin¹², framföras till placeringssamordnaren. Placeringssamordnaren träffar enhetschefer och socialsekreterare varje vecka. Vid mer kostsamma placeringar kontaktas, enligt intervju, alltid sektorchef inför beslut.

2.3.7 Säkerhetsplanering enligt Signs of Safety

I nämndens verksamhetsplan för 2024 finns ett uppdrag från fullmäktige som innebär att "Öka förutsättningarna för att säkerställa barns säkerhet och skydd". I beskrivningen av uppdraget framgår att säkerhetsplanering är en fördjupad del av Signs of Safety som syftar till att säkerställa barns säkerhet och skydd i ärenden där det finns oro för ett barn. Målsättningen med säkerhetsplaneringen är att barnet ska få sina behov tillgodosedda och vara tryggt hemma hos sina föräldrar eller hos personer i det egna nätverket och att placering på så vis kan undvikas. Uppdraget innebär konkret att inrätta ett säkerhetsteam som arbetar fördjupat med hela modellen. På sikt uppges externa HVB-placeringar och familjehemsplaceringar kunna minska till såväl antal som kostnad. För att genomföra uppdraget har nämnden fått en varaktig ramjustering om 2,4 mnkr.

Av delårsrapporten framgår att samordnare/arbetsledare tillträdde sin tjänst i september och att utbildningsinsatser för denne är planerade. Därutöver ska två socialsekreterare och två familjehandlare anställas.

2.3.8 Behovet på kort och lång sikt

Det finns enligt intervjuer en överblick över behovet av antalet platser i HVB-hem samt familjehem på kort sikt. Socialsekreterarna skriver aktualiseringar till FHC när ett barn är i behov av familjehem vilket gör att de har en överblick samlad av behovet just nu. Behovet av platser på lång sikt anses inte gå att kartlägga på förhand. Placeringssamordnaren för däremot en dialog med de HVB-hem som kontaktas för att bilda sig en uppfattning om tillgång till platser. Eftersom det råder brist på familjehem samt HVB-hem

---

¹¹ Rutin vid placering och inför avslut i HVB.

¹² Rutin vid placering och inför avslut i HVB.

gällande vissa särskilda behov, genomförs ett kontinuerligt arbete för att rekrytera exempelvis familjehem.

Bedömning

Vi bedömer att det i huvudsak finns en organisation för upphandling av HVB-hem samt för rekrytering av familjehem. Nämnden har arbetssätt för att säkerställa verksamheternas kvalitet inför placering i HVB, men det kan ändå finnas brister som inte upptäcks vid dessa kontroller. Bedömningen grundar sig bland annat på följande:

- Nämnden arbetar för att säkerställa tillgången till familjehem genom att ingå i länsamarbete genom FHC.
- Nämnden erbjuder stöd till familjehemmen genom familjehemssekreterare, utbildning samt avslutningssamtal vilket kan bidra till möjligheten att behålla och rekrytera familjehem.
- Nämnden har inte kartlagt och analyserat behovet av familjehem och HVB för placeringar av barn och unga på lång sikt. Nämnden har däremot en uppfattning av behovet på kort sikt. Eftersom det råder brist på platser arbetar nämnden med flera åtgärder för att säkerställa tillgången.
- Nämnden avropar i första hand HVB-hem från Addas ramavtal som löpande följer upp om HVB-hemmen uppfyller de krav som ställs i ramavtalet. Adda har dock en begränsad insyn i om kvaliteten brister på individnivå.
- Nämnden har säkerställt en organisation för upphandling av HVB genom att det finns en upprättad rutin för placering och avslut samt att en placeringsamordnare ansvarar för att samordna placeringar.
- Nämnden arbetar med ett uppdrag från fullmäktige gällande att inrätta ett säkerhetsteam. På sikt kan uppdraget innebära att externa placeringar minskar i antal.

Rekommendationer

Vi rekommenderar nämnden att kartlägga och analysera behovet av familjehem och HVB för placeringar av barn och unga på lång sikt.

2.4 SÄKERSTÄLLA GOD VÅRD

Revisionsfråga: Finns det rutiner för att säkerställa att de HVB-hem och de familjehem som anlitas tillhandahåller en god vård?

Revisionskriterier

Socialnämnden ansvarar för att den som genom nämndens försorg har tagits emot i ett annat hem än det egna får god vård, enligt 6 kap. 1 § st. 3 socialtjänstlagen. Socialnämnden ska medverka till att barn i familjehem och HVB får god vård och fostran och i övrigt gynnsamma uppväxtförhållanden, verka för att de får lämplig utbildning och den hälso- och sjukvård de behöver. Nämnden ska också lämna vårdnadshavarna och föräldrarna råd, stöd och annan hjälp som de behöver.

Socialnämnden ska, enligt socialtjänstlagen, i samband med beslut om placering i ett familjehem ingå avtal med dem som nämnden avser att anlita som familjehem. Nämndens och familjehemmets åtaganden som avser barnets behov av stöd och skydd under placeringen ska framgå av avtalet.

Vidare ska socialnämnden tillhandahålla den utbildning som behövs för dem som nämnden avser att anlita för vård av barn i familjehem eller jourhem. Nämnden ska även lämna dem som vårdar barnen råd, stöd och annan hjälp som de behöver.

Vårdplan - När någon behöver vårdas i ett hem för vård eller boende eller familjehem ska, enligt 11 kap 3 § socialtjänstlagen, en plan upprättas för den vård som socialnämnden avser att anordna, en så kallad vårdplan. Kravet gäller både inför placeringar enligt SoL och LVU. Vårdplanen ska också ta upp åtgärder och insatser som andra huvudmän har ansvar för.¹³

Genomförandeplan - Vid vård i HVB och familjehem ska socialnämnden alltid upprätta en genomförandeplan. Av genomförandeplanen ska bland annat målet med de särskilda insatserna beskrivas samt när och hur de ska genomföras. En genomförandeplan tydliggör ansvar och roller mellan den som ger vården, vårdnadshavaren, socialtjänsten och eventuellt andra verksamheter.

2.4.1 Utbildning av familjehem

FHC erbjuder utbildningen ”Ett hem att växa i” från Socialstyrelsen till samtliga blivande familjehem. Varje år anordnar också FHC en återträff för alla som har genomgått grundutbildningen.

Utöver den utbildning som FHC erbjuder får familjehemmen stöd av familjehemssekreterarna. De håller koll på om det finns ytterligare utbildning av intresse för familjehemmen och kan erbjuda dem utbildningar i grupp eller enskilt. För att familjehem ska kunna delta i utbildning ersätts förlorad arbetsinkomst.

2.4.2 Genomgångar av ärenden

Varje vecka träffas enhetscheferna från barn och familj, placerade barn, öppenvården och stödboende samt placeringssamordnare i en ”PRIO-grupp”. I gruppen dras alla ärenden igenom inför placering och det förs diskussioner om hur placering eller omplacering kan undvikas.

Minst en gång per halvår har enhetscheferna ärendegenomgångar med medarbetarna. Vid intervju framförs att genomgångarna genomförs oftare med nya medarbetare.

¹³ Socialstyrelsen 2023(b). Placerade barn och unga – Handbok för socialtjänsten.

2.4.3 Arbetet med vårdplaner

I rutin för vårdplan framgår att en vårdplan ska upprättas när någon behöver vårdas i ett HVB-hem eller i ett familjehem. Det framgår att det också gäller akuta placeringar och jourplaceringar, och att vårdplanen uppdateras och redigeras när utredningen är klar. Vårdplanen behöver upprättas innan nämnden fattar beslut om vård eftersom den är en förutsättning för att vårdnadshavare och barn eller ungdom ska kunna ta ställning till om de samtycker till vårdens innehåll.

Vårdplanen upprättas av socialsekreterare på enheten för barn- och familj och baseras på den utredning som gjorts av barnet. Av intervju framgår att vårdplanen diskuteras eller kommuniceras med föräldrar och barn som normalt har möjlighet att framföra synpunkter innan den färdigställs.

En vårdplan ska, om det inte möter särskilda hinder, beskriva de särskilda insatser som behövs, på vilket sätt den unges umgänge med föräldrar, vårdnadshavare och andra närstående ska ordnas, målet med vården samt den vårdbehövandes, och i fråga om barn även vårdnadshavarnas syn på den planerade vården. Vårdplanen ska revideras efter två års placering. Vi har i granskningen av akter kontrollerat om vårdplaner har upprättats och om de innehåller nämnda delar. Vi kan konstatera att vårdplaner i huvudsak har upprättats och innehåller det vi har kontrollerat. Vi har dock sett variationer när det gäller om den vårdbehövandes, samt vårdnadshavares, syn på vården har inhämtats och dokumenterats. I några av de granskade akterna framgår att den vårdbehövande och vårdnadshavare enbart är informerade, i andra akter framgår inte uppgifterna och i vissa fall framgår uppgifterna tydligt. Vi kan också utifrån granskningen av akterna se att vårdplanerna inte alltid har reviderats efter två års placering.

2.4.4 Arbetet med genomförandeplaner

Genomförandeplan upprättas, enligt intervjuer, av socialsekreterare vid barn och familj om det gäller ett familjehem och av HVB-hemmet om det gäller en placering vid HVB. När det gäller genomförandeplaner som upprättats av HVB-hem ska socialsekreteraren vara delaktig i framtagandet eller kunna förändra planen innan fastställande om det finns ett behov av det. För genomförandeplaner som upprättas av socialsekreterare framgår vid intervju att barnet normalt inte är delaktigt men att den får ta del av planen och ha synpunkter. Vidare framhålls att genomförandeplanerna normalt upprättas vid placering men om placeringen behöver ske akut upprättas den så snart som möjligt därefter.

En genomförandeplan ska, om det inte möter särskilda hinder, beskriva:

1. Målet med de särskilda insatser som behövs
2. När och hur de särskilda insatserna ska genomföras
3. När och hur genomförandeplanen ska följas upp
4. När och hur den unge ska kunna tillgodogöra sig åtgärder och insatser som andra huvudmän än socialnämnden ansvarar för
5. När och hur den unges umgänge med föräldrar, vårdnadshavare och andra närstående ska ordnas
6. När och hur den unge ska ha kontakt med socialnämnden och
7. Den unges och, i fråga om barn, hans eller hennes vårdnadshavares syn på genomförandet av den planerade vården.

Vi har vid granskningen av akter kontrollerat om genomförandeplaner har upprättats och om de innehåller nämnda delar. Genomgången visar att genomförandeplaner i huvudsak har upprättats, med undantag av en akt där det inte finns någon genomförandeplan upprättad i samband med den senaste placeringen. En genomförandeplan har dock upprättats för den placeringen efter cirka två år. I likhet med intervjuerna visar också genomgången av akter att barnets deltagande vid upprättande av genomförandeplan ibland inneburit att barnet enbart blivit informerad om planen.

2.4.5 Utvecklingsarbete kring vårdplaner och genomförandeplaner

Av intervju framgår att det pågår ett utvecklingsarbete gällande hur vårdplaner och genomförandeplaner kan utformas för att bli ett bättre stöd i arbetet. Bakgrunden till arbetet är bland annat att socialsekreterarna uttryckt att det är svårt att utforma mål så att de blir uppföljningsbara. Det anses också behövas en samsyn i frågan mellan enheterna barn och familj samt placerade barn. Vidare anses vårdplanerna vara generellt skrivna och ganska lika varandra. Mer individuella och detaljerade vårdplaner förväntas ge ett bättre stöd i arbetet. I samband med vår genomgång av akterna har det varierat om det på ett tydligt sätt gått att utläsa att den uppföljning som genomförts utgått från genomförandeplanerna och angivna mål. En förklaring som uppges är att det finns ett annat ställe i verksamhetssystemet Viva där uppföljning utifrån målen i genomförandeplanen ska dokumenteras. Vid intervju uppges dock att socialsekreterare anser att det finns brister i mallen vilket lett till att dokumentation sker på olika ställen och ibland dubbelt.

2.4.6 Överlämningar mellan enheterna och mellan socialsekreterare

När det visar sig att ett ärende kommer leda till en långvarig placering utanför det egna hemmet ska ärendet så snabbt som möjligt lämnas över till enheten för placerade barn från enheten för barn och familj. Enligt intervjuer är socialsekreterare på barn och familj med i ett ärende upp till ett halvår efter placering. Ärenden som ska överlämnas skrivs upp och utifrån listan planeras när och i vilken ordning överlämningarna ska ske. Det finns en rutin¹⁴ för planeringsmöte och överlämning mellan enheterna där utredande socialsekreterare (enh. barn och familj), barnets socialsekreterare (enh. placerade barn), familjehemssekreterare, enhetschefer från berörda enheter samt eventuellt socialsekreterare från FHC deltar. Vid överlämning går socialsekreterarna parallellt under en period. Enligt intervju är det behovsstyrt hur länge socialsekreterare från båda enheterna behövs och det kan variera från ett gemensamt möte till ett halvår vid svårare placeringar.

Förändringar i personalgruppen kan drabba de placerade barnen. I händelse av en planerad ledighet eller uppsägning är målsättningen att den socialsekreterare som ska överta ärendena kan gå parallellt med den tidigare socialsekreteraren under en period. Det sker inte alltid och då går i stället enhetschefen igenom ärendet med den socialsekreterare som ska ta över. Det innebär att det inte sker någon överlämning till barn, föräldrar eller familjehem i form av gemensamma möten. I vissa mer komplicerade ärenden finns två socialsekreterare, en handläggare och en medhandläggare vilket kan underlätta vid överlämningar i händelse av ledighet eller uppsägning. Medhandläggare uppges vara vanligare på enheten för barn och familj men förekommer också inom enheten för placerade barn.

Bedömning

Vi bedömer att det i huvudsak finns rutiner för att säkerställa att de HVB-hem och de familjehem som anlitas tillhandahåller en god vård. Bedömningen grundar sig bland annat på följande:

- Vårdplaner och genomförandeplaner har i huvudsak upprättats i enlighet med gällande lagkrav. Vårdplaner och genomförandeplaner kan dock utvecklas och bli mer specifika för att ge ett bättre stöd i arbetet. Vi är medvetna om att ett utvecklingsarbete kring detta pågår.

---

¹⁴ Rutin för planeringsmöte och överlämning mellan enheten för barn och familj och enheten för placerade barn.

- Mindre avvikelser har noterats gällande om den vårdbehövandes, samt i fråga om barn även vårdnadshavares, syn på vården har inhämtats och gällande revidering av vårdplaner.

Rekommendationer

Vi rekommenderar nämnden att fortsätta utveckla arbetet med vårdplaner och genomförandeplaner.

2.5 UPPFÖLJNING AV PÅGÅENDE PLACERINGAR

Revisionsfråga: Finns det rutiner och arbetssätt för att följa upp och kontrollera att pågående placeringar svarar mot individens behov? Vidtas åtgärder vid avvikelser?

Revisionskriterier

Socialnämnden ska, enligt 6 kap 7 b § socialtjänstlagen, noga följa vården av de barn och unga som vårdas i ett familjehem eller hem för vård och boende främst genom:

1. Regelbundna personliga besök i det hem eller boende där barnet eller den unge vistas
2. Enskilda samtal med barnet eller den unge
3. Samtal med den eller dem som tagit emot barnet eller den unge i sitt hem eller på boendet, och
4. Samtal med vårdnadshavarna.

Vidare ska uppföljningen omfatta barnets eller den unges hälsa, utveckling, sociala beteende, skolgång samt relationer till anhöriga och andra närstående. Vikten av regelbunden översyn av barnets omständigheter under en placering framgår även av barnkonventionen.¹⁵

Uppföljningen ska säkerställa att vården är rättssäker, trygg och utgår från barnens eller de ungas behov, med utgångspunkt från de vård- respektive genomförandeplaner som upprättats. Den regelbundna uppföljningen syftar också till att få underlag till överväganden och omprövningar av vården för att nämnden ska kunna avgöra om vården ska fortgå eller upphöra.¹⁶

När vård ges i ett familjehem eller hem för vård eller boende ska det, enligt 6 kap 7 c § socialtjänstlagen, finnas en av socialnämnden särskilt utsedd socialsekreterare som ansvarar för kontakterna med barnet eller den unge.

Vårdas ett barn i ett annat hem än det egna, ska socialnämnden minst en gång var sjätte månad överväga om vården fortfarande behövs och hur vården bör inriktas och utformas, enligt 6 kap 8 § socialtjänstlagen.

2.5.1 Uppföljning av placering

Av intervjuer framgår att placeringar följs upp utifrån genomförandeplanen. Uppföljningarna kan ske på plats i familjehemmet eller HVB-hemmet, digitalt, via telefon eller på socialkontoret. Uppföljningarna är behovsstyrda vilket innebär att socialsekreterarna träffar vissa av de placerade mer ofta. Ett litet barn bör, enligt intervjuer, besökas i familjehemmet i samband med uppföljning medan ett äldre barn kanske besöks i hemmet varannan gång och varannan gång sker ett digitalt möte. När det gäller placeringar i HVB-hem kan de ligga långt bort från kommunen varför uppföljning mer ofta genomförs digitalt.

¹⁵ Barnkonventionen Artikel 25.

¹⁶ Socialstyrelsen 2023(b). Placerade barn och unga – Handbok för socialtjänsten.

Socialekreteraren ska, enligt socialtjänstlagen, besöka barnet eller den unge regelbundet i den omfattning som är lämplig utifrån barnets eller den unges behov och önskemål. Uppföljning ska, enligt intervju, göras minst en gång per halvår i samband med övervägande eller omprövning. Målsättningen i kommunen uppges vara att den placerade ska besökas i samband med uppföljning minst fyra gånger per år i enlighet med tidigare krav. Vi kan dock inte se att denna målsättning framkommer i någon intern riktlinje eller rutin. Av intervju framgår att uppföljningarna åtminstone bör genomföras fysiskt två gånger per år och kompletteras med digitala träffar däremellan. I samband med den genomgång vi har gjort av akterna kan vi se att det inte är ovanligt att socialekreteraren besökt eller haft kontakt med barnet färre än 4 gånger per år. I ett av fallen kan vi se att den placerade endast har besökts på HVB-hem eller digitalt en till två gånger per år under de senaste åren. Granskningen av akter visar vidare att genomförandeplanernas formuleringar för när och hur uppföljning ska ske ofta är otydligt formulerad, exempelvis "löpande" eller "vid behov". Eftersom formuleringarna är otydliga har vi inte kunnat bilda oss en uppfattning av om uppföljningarna i stället har gjorts i den utsträckning som bedömts vara lämplig utifrån behov.

Granskningen av akter visar också att det finns en särskild utsedd socialekreterare i ärendena.

2.5.2 Enskilda samtal med den placerade

Vid uppföljning av placering i familjehem deltar barnet och familjehemmet, vid uppföljning av placering i HVB-hem deltar ungdomen och kontaktperson eller föreståndare. Barnet eller ungdomen ska ges möjlighet att träffa socialekreteraren enskilt i samband med uppföljningsmötet. Vid intervju framgår att det ibland händer att barnet eller ungdomen inte vill delta. Vid granskning av akterna kan vi se att enskilda samtal har hållits eller erbjudits i vissa fall, men i andra fall framgår det inte av akterna att enskilt samtal har erbjudits i samband med uppföljning.

2.5.3 Dokumentation av uppföljning

Vid genomgång av akterna kan vi till viss del utläsa av bland annat journaler att uppföljningar har genomförts utifrån genomförandeplanerna och dess mål. I vissa fall framgår det att uppföljning gjorts utifrån några men inte samtliga områden som vanligtvis ingår i genomförandeplanen, till exempel hälsa, skolgång eller sociala kontakter. I andra fall har vi inte kunnat utläsa av dokumentationen att uppföljningarna på ett tydligt sätt utgått från genomförandeplanen och dess mål. Vi är dock medvetna om att det i vissa fall kan finnas ytterligare dokumentation som vi inte haft möjlighet att ta del av.

2.5.4 Övervägande och omprövning

Vid genomgång av akterna har vi kontrollerat om nämnden har övervägt om vården fortfarande behövs och hur vården bör inriktas och utformas minst en gång var sjätte månad. Vi kan se att nämnden har fattat beslut om övervägande alternativt omprövning i enlighet med lagkravet. Av intervjuer framgår att övervägandena skrivs utifrån en tydlig mall och att enhetscheferna går igenom alla ärenden innan de går upp till nämnd.

2.5.5 Överflyttning av vårdnaden till familjehem

När ett barn har varit placerat i samma familjehem under två år från det att placeringen verkställdes, ska socialnämnden särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap. 8 § föräldrabalken. Därefter ska frågan övervägas årligen. I den granskning av akter som genomförts kan vi se att övervägande om vårdnadsöverflyttning i huvudsak har gjorts när barnet varit placerad i samma familjehem under två års tid. Det är dock endast ett fåtal placeringar i urvalet där ett övervägande varit

aktuellt eftersom det inte gäller för HVB-placeringar eller placeringar som varat kortare än två år.

Bedömning

Vi bedömer att det delvis finns rutiner och arbetssätt för att följa upp och kontrollera att pågående placeringar svarar mot individens behov. Bedömningen grundar sig bland annat på följande:

- Personliga besök i det hem eller boende där den placerade vistas genomförs men inte lika ofta som den ambition som uttrycks vid intervjuer. Det finns dock inga tydliga riktlinjer för hur ofta besök ska genomföras. Det framgår inte heller av genomförandeplanerna hur många besök som bedömts vara lämpliga.
- Det varierar om det framgår i akterna att enskilda samtal har hållits/erbjudits den placerade i samband med uppföljning.
- Det framgår inte alltid på ett tydligt sätt i dokumentationen att uppföljningarna har utgått från genomförandeplanerna och angivna mål.
- Övervägande eller omprövning genomförs i enlighet med lagkravet.
- Det finns en särskilt utsedd socialsekreterare som ansvarar för kontakterna med den placerade.

Rekommendationer

- *Vi rekommenderar nämnden att säkerställa att personliga besök/kontakter genomförs i tillräcklig utsträckning.*
- *Vi rekommenderar nämnden att säkerställa att uppföljningarna genomförs utifrån genomförandeplanerna och angivna mål.*

2.6 UPPFÖLJNING OCH ÅTERRAPPORTERING

Revisionsfråga: Genomförs en systematisk uppföljning samt återrapporering på aggregerad nivå? Bedrivs ett förbättringsarbete utifrån den uppföljning som görs?

Revisionskriterier

Insatser inom socialtjänsten ska, enligt 3 kap 3 §, vara av god kvalitet. Kvaliteten i verksamheten ska också systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras.

Den som bedriver socialtjänst ska, enligt föreskrifterna om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete (SOSFS 2011:9), utöva egenkontroll. Med egenkontroll avses systematisk uppföljning och utvärdering av den egna verksamheten samt kontroll av att den bedrivs enligt fastställda processer och rutiner. Egenkontrollen ska göras med den frekvens och i den omfattning som krävs för att kunna säkra verksamhetens kvalitet.

Systematisk uppföljning innebär att man på ett likartat sätt dokumenterar informationen om arbetet med enskilda klienter för att följa upp hur det går i det individuella ärendet. Informationen kan sedan analyseras på gruppnivå i syfte att utveckla och förbättra hela verksamheten.¹⁷

2.6.1 Översyn av kvalitetsledningssystemet

I nämndens internkontrollplan har risken ”Avsaknad av systematiskt förbättringsarbete kopplat till uppföljningar på individ, grupp och systemnivå” identifierats. Av uppföljningen per tertial 2 framkommer att en nulägesbild av hur kvalitetsledningssystemet fungerar inom förvaltningen håller på att arbetas fram. Nulägesbilden ska användas för att ta fram ett önskat läge och därefter en plan för systematik i kvalitetsledningsarbetet för en lärande organisation.

¹⁷ Socialstyrelsen 2023(b). Placerade barn och unga – Handbok för socialtjänsten.

Nämnden har också ett nämnduppdrag i verksamhetsplanen som innebär att "Utveckla och säkerställ former för systematisk uppföljning". I förtydligandet av uppdraget framgår att det i nya socialtjänstlagen kommer skärpta kvalitetskrav när det gäller att följa upp resultatet av utförda insatser. Uppdraget innebär också att mätmetoder och nyckeltal för verksamheterna ska fastställas under året och därefter regelbundet följas upp. I delårsrapporten bedöms uppdraget bli genomfört under året. I kommentaren uppges att utveckling av systematisk uppföljning sker i alla tre sektorer och att ett förvaltningsövergripande arbete kommer att påbörjas under hösten i samband med översyn av kvalitetsledningssystemet.

2.6.2 Systematisk uppföljning på aggregerad nivå

Sektor barn och vuxna har en aktivitet kopplat till nämnduppdraget gällande systematisk uppföljning som innebär att "ta ut underlaget från den systematiska uppföljningen och analysera resultatet i samband med tertialuppföljning". Av tertialuppföljning framgår dock att statistiken är svår att analysera och att aktiviteten får avvakta till dess att möjligheterna att plocka ut uppgifter från verksamhetssystemet Viva har förbättrats.

Av intervjuer framgår att socialsekreterarna ska lägga in vissa variabler i vårdplanen i syfte att göra systematisk uppföljning. Det kan till exempel handla om vilka mål som är genomförda och varför en placering avslutas. I likhet med tertialuppföljningen framhålls vid intervjuer att det i dagsläget inte finns något sätt för att ta ut och sammanställa denna information utan handpåläggning. För de placerade barn som ingår i Skolfam genomförs vissa uppföljningar kopplat till skolan.

Varje månad görs en sammanställning till nämnden av nya och avslutade ärenden. I tertialuppföljningarna presenteras bland annat nyckeltal gällande exempelvis antal placerade barn och unga samt nya och avslutade placeringar. Nämnden bjuder även in enhetscheferna för att informera om särskilda frågor som gäller placeringar, exempelvis kostsamma placeringar, sammanbrott, när placeringar lyckats eller vad som kan vara svårt.

2.6.3 Arbete med egenkontroll

Det finns kompletterande allmänna råd i SOSFS 2012:11 när det gäller egenkontroll och vilken insamling av uppgifter den bör omfatta. Vi har i granskningen inte tagit del av några rutiner för egenkontroll eller någon redovisning av dess resultat. Av intervjuer framgår däremot att enhetschef går igenom underlag inför beslut i nämnd vilket kan innefatta en kontroll av om rutiner har följts. Vidare framgår att det genomförts olika uppföljningar och granskningar vid behov men inte årligen.

Bedömning

Vi bedömer att uppföljning och återrapportering inte genomförs på ett systematiskt sätt vilket försvårar ett kontinuerligt förbättringsarbete. Bedömningen grundar sig bland annat på:

- Det finns inte några rutiner för eller någon dokumentation av att egenkontroll har genomförts i enlighet med föreskrifterna SOSFS 2011:9.
- Uppföljning av enskilda placeringar genomförs och rapporteras till nämnd, bland annat i samband med övervägande och omprövning. Uppföljningen analyseras däremot inte systematiskt på gruppnivå i syfte att utveckla och förbättra verksamheten.
- Nämnden efterfrågar uppföljning och återrapportering av placeringar vid behov. Nämnden tar också del av nyckeltal gällande placeringar i samband med tertialuppföljningarna.

Rekommendationer

Vi rekommenderar nämnden att utveckla arbetet med att systematiskt och fortlöpande utveckla och säkra kvaliteten i verksamheten.

2.7 SAMLAD BEDÖMNING OCH REKOMMENDATIONER

Granskningens syfte har varit att bedöma om social- och arbetsmarknadsnämnden har ändamålsenliga arbetsformer och rutiner för att säkerställa god vård i HVB-hem och familjehem som nyttjas för placering av barn och unga.

Vår sammanfattande bedömning är att social- och arbetsmarknadsnämnden i huvudsak har ändamålsenliga arbetsformer och rutiner för att säkerställa god vård i HVB-hem och familjehem som nyttjas för placering av barn och unga. Brister har dock identifierats gällande arbetet med att systematiskt följa upp och utveckla verksamhetens kvalitet. Vissa brister framkommer även gällande uppföljning av pågående placeringar.

2.7.1 Svar på revisionsfrågorna

Den sammanfattande bedömningen grundar sig på följande underliggande bedömningar:

Revisionsfråga	Svar	Kommentar
Finns ändamålsenliga riktlinjer och rutiner?	Ja	Medarbetare upplever att det finns de rutiner som behövs i arbetet. Pågående arbete med att uppdatera samt lägga in rutiner i systemet Canea är i sitt slutskede.
Finns en organisation för upphandling samt rekrytering?	I huvudsak	Ingår i ett samarbete i länet genom FHC som syftar till att säkra tillgången till familjehem. Familjehem erbjuds stöd genom bland annat familjehemssekreterarna. Nämnden har en uppfattning av behovet av familjehem och HVB på kort sikt men har inte kartlagt behovet på lång sikt. Avropar i första hand HVB-hem från Addas ramavtal. Det finns en rutin för placering och avslut vid HVB och en placeringssamordnare ansvarar för att samordna placeringar.
Finns rutiner för att säkerställa god vård?	I huvudsak	Vårdplaner och genomförandeplaner har i huvudsak upprättats i enlighet med gällande lagkrav men kan utvecklas för att ge ett bättre stöd i arbetet. Mindre avvikelser har noterats gällande om den vårdbehandlades och, i fråga om barn, vårdnadshavares syn på vården har inhämtats samt gällande revidering av vårdplaner.
Finns rutiner och arbetssätt för att följa upp placeringar?	Delvis	Personliga besök genomförs, men inte lika ofta som den ambition som uttrycks vid intervjuer. Det sinns inga tydliga riktlinjer för hur ofta besök ska genomföras och det framgår inte heller av genomförandeplanerna vad som bedömts lämpligt utifrån individens behov. Det varierar om enskilda samtal har hållits/erbjudits i samband med uppföljning. Det går inte alltid att utläsa att uppföljningarna har utgått från genomförandeplanerna och angivna mål. Överväganden och omprövning genomförs i enlighet med lagkrav.
Genomförs systematisk uppföljning samt återrapportering?	Nej	Det finns inte några rutiner eller någon dokumentation för egenkontroll. Enskilda placeringar följs upp men analyseras inte systematiskt på gruppnivå i syfte att förbättra verksamheten. Nämnden tar del av nyckeltal gällande placeringar månatligen samt vid tertialuppföljningar.

Bedömningsskala:

Vi rekommenderar social- och arbetsmarknadsnämnden:

- *Att kartlägga och analysera behovet av familjehem och HVB för placeringar av barn och unga på lång sikt.*
- *Att fortsätta utveckla arbetet med vårdplaner och genomförandeplaner.*
- *Att säkerställa att personliga besök/kontakter genomförs i tillräcklig utsträckning.*
- *Att säkerställa att uppföljningarna genomförs utifrån genomförandeplanerna och angivna mål.*
- *Att utveckla arbetet med att systematiskt och fortlöpande utveckla och säkra kvaliteten i verksamheten.*

Projektledare:

Anneth Nyqvist
Certifierad kommunal revisor

Projektmedarbetare:

Moa Strömkvist
Verksamhetsrevisor

Bilaga 1 – Översiktligt granskade dokument

- Förhandsbedömning – Rutin
- Utredning – Rutin
- Vårdplan – Rutin
- Rutin för hantering av intresseanmälan (Familjehem)
- Rutin för första telefonsamtal (Familjehem)
- Rutin för familjehemsutredning
- Rutin för gemensam intervju (Familjehem)
- Rutin för referenstagning (Familjehem)
- Ansvarsfördelning vid placering av barn och ungdomar i familjehem
- Rutin för placeringsmöte mellan enheten för barn och familj och placerade barn
- Rutin för planeringsmöte och överlämning mellan team barn och familj och familjehem
- Råd och riktlinjer angående skolgången vid placering i familjehem eller HVB i annan kommun
- Övervägande och omprövning av vården
- Rutin vid placering och inför avslut i HVB
- Råd och riktlinjer angående skolgången, vid placering i familjehem eller HVB i annan kommun
- Övervägande och omprövning av vården
- Rutin för registerkontroll av personal som tar emot barn på HVB
- Övervägande och omprövning enligt 13 § LVU
- Omplacering enligt 11 § LVU
- Rutin för uppföljning efter avslutad vård enligt LVU
- Systematisk uppföljning – BBIC
- Överflyttning av vården på grund av brister i omsorgen
- Överflyttning av vårdsnaden till familjehem – Rutin
- Övervägande av vårdnadsöverflytt – Rutin

Riktlinjer Familjehemscentrum Jämtlands län (FHC)

- Riktlinjer för samverkan och ansvarsfördelning mellan familjehemscentrum och kommunerna Bräcke, Härjedalen, Krokom, Ragunda, Strömsund, Åre och Östersund (2022)
- Riktlinje för familjehemsersättningar för kommunerna i Jämtlands län (Upprättad 2015, reviderad 2023)
- Gemensam miniminivå avseende stöd till familjehem i länsamverkan Familjehemscentrum Jämtlands län

Bilaga 2 – Checklista vid granskning av akter

Krav:

- Familjehemsutredning är dokumenterad
  - Intervjuer
  - Hembesök
  - Referenstagning
  - Registeruppgifter
- Familjehemsutredning inom 6 månader (nätverksplacering)
- Utredning på högst fyra månader
- Vårdplan är upprättad
  - Särskilda insatser som behövs
  - Umgänge med föräldrar m.fl.
  - Målet med vården
  - Vårdbehövandes/vårnadshavares syn på vården
  - Reviderad efter två års placering
- Genomförandeplan är upprättad
  - Målet med särskilda insatser
  - När och hur insatserna ska genomföras
  - När och hur uppföljning sker
  - Insatser som andra huvudmän ansvarar för
  - När och hur umgänge med föräldrar m.fl.
  - Kontakt med socialnämnden
  - Den unges och ev. vårdnadshavares syn på genomförandet av vården
- Barnet har deltagit vid upprättandet av genomförandeplan
- Vårdnadshavare har deltagit vid upprättandet av genomförandeplan
- Särskilt utsedd socialsekreterare är dokumenterad
- Barnet har besökts av socialsekreterare minst fyra gånger det senaste året (eller i enlighet med genomförandeplan)
- Genomförandeplan har följts upp
- Socialsekreterare har hållit ett enskilt samtal med barnet i samband med uppföljning
- Nämnden gör överväganden/omprövning var sjätte månad
- Övervägande om vårdnadsöverflyttning i de fall barnet varit placerad i samma familjehem under två års tid